

Trisdešimtieji leidybos metai. Eina nuo 1988 m. spalio 28 d.

2018 m. sausio 26 d.

Nr. 4 (1266)

Lietuvos nepriklausomybės šimtmetį pasitinkant

Ant Daugų ežero bangų subrandinta Lietuvos nepriklausomybės idėja

Daugai žinomi jau nuo 13 amžiaus, o nuo 14 amžiaus minimi įvairiausiuose rašytiniuose šaltiniuose, kurie byloja, kad pro šią vietovę į Trakus ir Vilnių žygiuodavo kryžiuociai. Čia buvo Lietuvos didžiojo kunigaikščio Vytauto dvaras. Jau nuo 1503 metų Aleksandro privilegijoje Daugai vadinami miestu.

Kiekvienas sutiktas daugiskis papaskosmestovardo atsiradimo legendą, apipintą mistinėmis istorijomis, kurios perduodamos iš kartos į kartą. Kalbama, kad trys Daugio galūnai sūnūs nuskenėdė Didžiulio ežere. Jie plėšydavę tinklelus ir gąsdindavę žvejus, kurie išlikdavo sveiki ir gyvi tik tuo atveju, jeigu kuris nors spėdavęs sušukti: „Vardan Dievo Tėvo, piktieji Daugiai, atstokit!“ Daug legendų ir padavimų yra apie Daugų ežerą...

Ant Daugų ežero bangų buvo subrandinta ir Lietuvos nepriklausomybės idėja. Šiam svarbiam Lietuvos istoriniam įvykiui sukanka 100 metų.

Lietuvos kariuomenės pulkininkas Konstantinas Žukas atsiminimuose (Žvilgsnis į praeitį. Čikaga, 1959, p. 417–421) rašė:

„[1922 m.] Susipažinau su kunigais: Alytaus klebonu kun. Baltrušaičiu ir Daugų – kun. Mironu. Su pirmuoju santykiai buvo nors ir geri, bet šaltoki (ar tik ne dėl Purickio bylos?).

Su kun. Mironu santykiai buvo ypačiai geri, nuoširdūs, draugiški. Pasisveikinimas ir atsisveikinimas buvo pasibūčiamas. Kur buvės, kur ne, jis užvažiuodavo pas mane, patraukdavome su saiku šnapsiuką, pakortuodavome ir labai daug kalbėdavome. Man kun. Mironas darė išpūdį labai protingo, kultūringo ir didelės valios žmogaus. Kalbėti su juo buvo didelis malonumas. Kartą mudu su juo kalbėjome visą ilgą naktį. Tuomet jis tarp kita ko papaskakojo didelės istorinės reikšmės faktą – Lietuvos nepriklausomybės užgimimą. Ši faktą žemiau ir paduodu:

1917 m. liepos mėnuo. Šventadienis. (Tikslios datos kun. Mironas neatnimiė). Iš Vilniaus į Daugus atvažiavo svečių, kurių tarpe buvo p. p. Smetonai ir ypatingas Vilhelmo patikėtinis, civilinės valdžios Lietuvoje viršininkas daktaras Zimmerle (rodos, tokia pavardė).

Per pietus Zimmerle Vilhelmo var-

du dėkojo lietuviams už tą didelę pagalbą maistu, kokią kovojantis frontas iš lietivių pusės turi. Karui pasibaigus, ta lietivių pagalba bus kaizerio tinkamai įvertinta.

Buvo daug kalbėta, kad Rusija jau nebe priešas, o netrukus ir Vakarų sąjungininkai bus paklupdyti, tuomet Vokietija tvarkys Europą, gal ir visą pasauly...

Pavakare, palikdami kitus svečius toliau vaišintis ir linksmintis, iš klebonijos išejo ežero link trys žmonės: p. Sofija Smetonienė, dr. Zimmerle ir kun. Mironas. Jie sėdo į laivelį ir nusiryė ežero tolumon.

Kai jau gerokai atsitolino nuo krančio, p. Smetonienė ir Mironas tėsė pasikalbėjimą, pradėtą klebonijoje pietų metu. Jų manymu, jei Rusija greit subyrės, tai ar ne laikas dabar pradėti galvoti, kad mums, lietuviams, reikia neatidėlioant skelbtį visišką nutraukimą su ja saitų.

Dr. Zimmerlei ta mintis patiko, bet kada buvo pastatytas klausimas, jog tai gali daryti tik koks nors tautinis organas, pvz. išrinktų atstovų seimas, dr. Zimmerle išsyk tam pasipriešino.

(keliamas į 8 psl.)

Paminklinis kryžius Nepriklausomybės kovožemiuose žuvusiems kariams pagerbtai Daugų kapinėse. 1930 metai
Nuotrauka iš G. Lučinsko kolekcijos

Laisvės kovų ekspozicija buvusioje MGB būstinėje

Laisvės gynėjų dienos proga Mažeikių kraštotoiros muziejuje atidaryta Lietuvos Respublikos Seimo paroda apie 1991 metų sausio įvykius „Mes buvome ten“. Muziejininkas Vytautas Ramanauskas pasidalijo prisiminimais apie 1991 metų sausio 13-osios naktį prie Televizijos bokšto.

Muziejaus direktorius Vaidotas Balceris pristatė naują ekspoziciją „Laisvės kovos Mažeikių krašte iki 1954 m.“ ir žemėlapį – lankstinuką „Laisvės kovos Mažeikių krašte“, parengtus muziejaus darbuotojos Lilijos Petraitienės, Savivaldybės kultūros skyriaus specialistės Rūtos Končiutės-Maciulienės ir Lietuvos politinių kalinių sąjungos Mažeikių skyriaus pirmininko Alberto Ruginio.

Muziejaus ekspozicija įrengta buvusiam MGB būstinės pastate. Dviejų aukštų plytų pastatai priešais Švč. Jėzaus Širdies bažnyčią 1938 metais pastatė akcizo revizorius, šaulys Juozas Lukštaraupis. Pastatą nuomojo žemos žemės ūkio mokyklai. Rusams užėjus, namas nacionalizuotas, o jo savininkas J. Lukštaraupis 1940 metų liepos 11 dieną areštuotas, išvežtas į Rusiją ir Gorkio miesto kalėjime 1942 metų balandžio 9 dieną sušaudytas.

Po karo sugrįžę bolševikai šiame pastate įkūrė NKVD–MGB būstinę. Ijų pristatydavo stribų ir kareivių suimtus

žmones. Čia buvo atliekami pirminiai tardymai. Po jų suimtieji būdavo perkeliami į MGB vidaus kalėjimą arba retais atvejais paleidžiami į laisvę, stengiantis tą dalį paleidžiamųjų užverbuoti.

Iš pradžių NKVD vidaus kalėjimas buvo įkurtas Laisvės ir Jablonskio gatvių kampiniame pastate. 1945 metų birželio 24 dieną Mažeikių NKVD viršininkas Verikas raportavo LSSR saugumo viršininkui Bartašiūnui, jog kalėjimui saugoti paskirti šeši stribai ir keturi milicininkai: Koncevičius, Dargis, Tinteris ir Visockas. Vėliau saugumo kalėjimas buvo įkurtas dabartinės savivaldybės pastato rūsyje.

Tardymams įsaugumo būstinę išvidaus kalėjimo suimtuosius vedžiojo dažniausiai inakti. Tardytojai daugiausiai buvo rusakalbiai: Podlatov, Dubrica, Utešov, Mitrofanov, Sokolov, Jakunin, Bogdanov, Suldin, Vasiljev, MGB viršininkas Senin. Tardymo protokolai rašomi rusiškai. Net lietuviai stribai būstinėje kalbėdavosi rusiškai. 1946 metais vietiniai tardytojai jau nebespėdavo susidoroti su tardomųjų gausa, todėl kelitarstytojai tam darbui buvo komandiruoti net iš tuometinio Leningrado.

Dauguma suimtųjų nemokėjo rusiškai, jiems vertėjavo komjaunuoliai Vasiliauskas, Rakauskas, Lukavičius ir dar vietiniai rusai: Gusevai, Jepiševas.

Tardomuosius mušdavo tardytojai, stropiai padėdavo ir vertėjai. Sąmonės netekusius gaivindavo vandeniu iš kieme esančio šulinio. Buvo ir mirtinai užkankintų (Antanas Januškevičius 1945 metais, Jonas Rimkus 1945 metais, Stefa Butkutė 1948 metais), dalis nelaimingųjų numirdavo etapu vežamis arba nuvežti į Šiaulių kalėjimą (Antanas Uikis). Pasitaikė, kad ir nušautų, esą bandę bėgti (1946-09-21 Jonas Paulauskas). 1950 metais, po šešių dienų tardymo, Mažeikių kalėjimo kamerioje ant lango grotų pasikorė Bronius

Giedraitis. Iš skarelės pasidarė raišt...

1946 metų birželio 3 dieną iš Mažeikių kalėjimo, nuginklavus sargybą, pabėgo 18 kalinių. Prie MGB būstinės būdavometam ir nukauti partizanai: Jonas Siimas-Bijūnas, žuvęs 1948 metų rugpjūčio 11 dieną Dargių kaime, Gediminas Vaičkus, žuvęs 1950 metų gruodžio 13 dieną Pašerkšnės kaime. Paskutinieji šitam kieme suguldyti buvo Leonardas Bieliauskas-Jūra, Julija Bieliauskienė ir Zofija Klemenienė, žuvę 1954 metų rugpjūčio 21 dieną Spurganų kaime.

(keliamas į 7 psl.)

LPKTS valdybos posėdyje

Sausio 20 dieną vyko Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos valdybos posėdis. LPKTS pirmininkas dr. Gvidas Rutkauskas aptarė aktualius LPKTS darbus, informavo, kad raštas dėl LPKTS nepritarimo keisti Genocido aukų muziejaus pavadinimą paruoštas ir išsiustas LR Seimui, ir jau gautas atsakymas iš Seimo kanceliarijos Informacijos ir komunikacijos departamento Ryšių su visuomene skyriaus. Atsakyme nurodoma, kad raštas perduotas svarstyti Seimo Žmogaus teisių komitetui, susipažinti – Seimo Valstybės valdymo ir savivaldybių komitetui bei Laisvės kovų komisijai.

Visuomeninė taryba prie Seimo laisvės kovų komisijos svarstė ir teikia siūlymą Jono Žemaičio ir Vytauto Landsbergio portretus kabinti šalia LR Prezidentų, nes J. Žemaitis 1949 metais išrinktas LLKS Tarybos prezidiumo pirmininku, kuriam suteikti aukščiausios krašto politinės ir karinės valdžios įgalijimai, 2009 metų kovo 12 dieną J. Žemaitis LR Seimo pripažintas kovojuosiu su okupacija Lietuvos valstybės vadovu,

faktiškai vykdžiusi Lietuvos Prezidento pareigas. Prof. V. Landsbergis 1991 metų kovo 11 dieną išrinktas LR Aukščiausiosios Tarybos pirmininku, vadovavo Parlamento sesijai, kurioje balsuota dėl LR nepriklausomybės atkūrimo. Tuo metu buvo faktinis atkurtos nepriklausomos Lietuvos Respublikos vadovas.

Valdybos pirmininkė R. Duobaitė-Bumbulienė pasidalino išpūdziai apie Laisvės gynėjų dienos renginius ir dirbtinai, galimai priešiškų jėgų, pasinaudojant patriotiškais žmonėmis, keliamas bangas dėl neužmirštuolės, kuri, jos nuomone, puikiai dera ir su Trispalve, Vyčiu ar Gediminaičių stulpais, ir pasidžiaugė, jog galu gale Sausio 13-oji pradėta vadinti diena, kai Lietuva nugalėjo, nors ir su skaudžiomis pasekmėmis, tačiau apgynė Kovo 11-osios Lietuvos ateitį.

Valdybos pirmininkė paminėjo, jog gauti atsakymai iš LPKTS kreipimasi dėl K. Kubilinsko. Atsakyme pažymėta, kad K. Kubilinsko kūryba nėra įtraukta į mokymo programas. Gautas kvietimas iš Latvijos buvusių tremtinių – kviečia ge-

gužęs 9 dieną atvykti į Rygą. Paskelbtį šimtmečio knygos rinkimai. Sąraše yra Mariaus Ivaškevičiaus knyga „Žali“, nutarta, jog LPKTS sureaguos, kad ji netaptų šimtmečio knyga.

Posėdyje svarstyta 2017 metų biudžetas ir 2018 metų pajamų ir išlaidų planas. 2017 metais negauta parama iš LRV, gauta parama iš SADM, Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondo, „Lietuvos fondo“ (JAV). Atidarius naują knygynėli padidėjo pajamos iš knygu pardavimo. Sumažėjus „Tremtinio“ prenumeratai, pateiktas pasiūlymas spausdinti komercinę reklamą. Pasiūlymui pritarta. LPKTS buveinės pastato fasado remontas baigtas sėkmingai, atitiko Kultūros paveldo departamento keliamus reikalavimus, tad parama iš Kauno miesto savivaldybės gauta.

LPKTS Garbės pirmininkas P. Jakuckionis pasidžiaugė, kad sąjungos finansų balansas teigiamas ir padėkojo visiems prisidėjusiems.

Svarstyta LPKTS tarybos posėdžio, kuris įvyks kovo 3 dieną, darbotvarkė.

Šiame valdybos posėdyje turėjo būti pristatyti Alytaus, Kauno ir Klaipėdos apskričių koordinatorių veiklos ataskaitos. Klaipėdos apskrities koordinatorius Jurgis Endziulaitis pateikė išsamią informaciją apie jo kruojamą filialą (Kretingos, Skuodo, Palangos, Šilutės, Klaipėdos r., Klaipėdos m.) veiklą. Apsilankė visuose filialuose, susitiko su filialų vadovybe. Veikla vyksta visuose filialuose, aktyvumas priklauso nuo pirmininko. Klaipėdos apskrities koordinatoriaus ataskaita įvertinta puikiai. Posėdyje nedalyvavo Alytaus apskrities koordinatorius R. Požéra (dėl ligos), Kauno apskrities koordinatorius V. Sungaila neatvykimo priežasties nepranešė. Kovo 3 dieną įvyksiančiame valdybos posėdyje ketinama išklausyti Alytaus, Kauno ir Šiaulių apskričių koordinatorių ataskaitas.

Nutarta apdovanoti LPKTS žymeniu „Už nuopelnus Lietuvai“ LPKTS Klaipėdos rajono filialo narius.

„Tremtinio“ inf.

Transporto lengvatos politiniams kaliniams ir tremtiniams

Nuo sausio 1 dienos įsigaliojo LR Transporto lengvatos įstatymo pakeitimai. Šio įstatymo 5-ojo straipsnio 1-oji dalis papildyta 8-uojų punktu, kuriame teigiama, kad teisę įsigytį vienkartinį važiavimo tolimojo reguliaraus susisiekimo autobusais, keleiviniais traukiniais bei vienkartinj arba mėnesinj vardinį važiavimo vietinio (miesto ir priemiestinio) reguliaraus susisiekimo autobusais

vimovietinio (miesto ir priemiestinio) reguliaraus susisiekimo autobusais ir troleibusais, reguliaraus susisiekimo laivais ir kelčiais bilietu su 80 procentu nuolaidą turi „nuo 1939–1990 metų okupacijų nukeitę asmenys – politiniai kaliniai ir tremtiniai, buvę getų, koncentracijos ar kitokio tipo prievertinių stovyklų kal-

niai, sukakę 70 metų ir vyresni.“

Taip pat pakeistas minimo įstatymo 2 dalies 3 punktas. Teisę įsigytį vienkartinį važiavimo tolimojo reguliaraus susisiekimo autobusais, keleiviniais traukiniais bei vienkartinj arba mėnesinj vardinį važiavimo vietinio (miesto ir priemiestinio) reguliaraus susisiekimo autobusais

ir troleibusais, reguliaraus susisiekimo laivais ir kelčiais bilietu su 50 procentu nuolaidą turi „nuo 1939–1990 metų okupacijų nukeitę asmenys – politiniai kaliniai ir tremtiniai, buvę getų, koncentracijos ar kitokio tipo prievertinių stovyklų kaliniai, jaunesni kaip 70 metų“.

„Tremtinio“ inf.

Birželio 23-iosios sukiliemas ir žydų gelbėjimas

Galima paklausti, kodėl klausimas kilo ne birželio mėnesi, bet viduržiemuje? Todėl, kad Vilniaus meras Remigijus Šimašius dabar užsimojo keistį senamiesčio širdyje esančios Kazio Škirpos gatvės pavadinimą, nes jis esą raginės atskiratyti žydų. Apie tai straipsnyje „Dėl Škirpos – tiesa yra kita, pone mere“ rašė Vidmantas Valiušaitis („Delfi“, 2017-12-04).

„Tiesa yra kita. Lietuvos karininko ir pirmojo savanorio K. Škirpos nuopelnai ne vien Trispalvės iškėlimas Gedimino pilies bokštė. Ir jis neragino „atsikratyti žydų“, kaip interpretuoja meras. Tą patvirtina ir to meto JAV lietuvių spauda. Čikagos lietuvių dienraštis „Draugas“, gavęs informaciją iš Stokholmo, Helsinkio ir Berlyno, rašė: „1941 metų birželio 24-25 dienomis, kai vokiečių Kaune dar nebuvo ir vyko sukilėlių gatvių kovos su besitraukiančia Raudonaja armija, Lietuvoje paskelbta nepriklausomybė. Sukilusi Lietuvos kariuomenė užėmė Kauną. Sudaryta nauja Lietuvos vyriausybė“. Pulkininkas K. Škirpa būsiąs premjeru. Jis pasakės, kad nebus persekiojami žydai. Žydų persekiojimas Lietuvoje bus uždraustas.

K. Škirpa tai deklaravo, tik ar turėjo galios savo politinį nusistatymą realizuoti? Apie Lietuvos nepriklausomybės paskelbimą tada rašė visa laisvojo pasaulio spauda. Šveicaru žurnelas „Journal de Geneve“ publikavo išsamų straipsnį apie padėtį Lietuvoje. Deja, nacių militarinė galia buvo neįveikiama. Birželio 25-osios popietę vokiečių kariuomenė jau buvo Kaune. Netrukus pasirodė jų grasinantys atsi-

šaukimai, kas nepaklus vokiečių įsakyti, bus sušaudytas. Birželio 28 dieną lietuvių sukiliemas buvo baigtas ir sukilėliai nuginkluoti. K. Škirpa tą pačią dieną Berlyne buvo internuotas už jo priešingus nacių politikai pareiškimus.

Laikinoji vyriausybė negalėjo žydų pogromu sustabdyti, nes neturėjo tam reikalingų struktūrų. Žudė bendrai tvarkai nepaklus keli su vokiečiais kolaboravę baltaraiščių būriai ir pavieniai naciams talkininkavę žmogžudžiai. Jie ir turėjo už tai atsakyti, o ne Laikinoji vyriausybė ar net visa tauta.

Tuo tarpu besitraukianti Raudonoji armija plėsė ir žudė Lietuvos žmones. Juos ginti stojo grupės vietinių sukilėlių. Nuo birželio 22 dienos vyko žudynės: kunigų Budavonės miške, Panevėžio gydytojų, politinių kalinių Panėvėžio cukraus fabrike, Rainių miškelyje, Pravieniškių kolonijoje, Rokiškyje, Zarasuose...

Naciai pirmomis karo dienomis nesėkmingai bandė organizuoti lietuvius rengti pogromus prieš žydus ir patys prisipažino, kad jiems nesisekė. Tai patvirtina F. W. Stahleckerio raportas į Berlyną. (Net ir išgarsėjusias „Lietukio“ garažo žudynes birželio 27 dieną organizavo ir vykdė Gestapo perrengti Rytrūsių smogikai. Nėra patikimum duomenų, kad ten būtų dalyvavę lietuvių. Nors būta ir nacių pozdnekovų ir lietuvių sniečkų ir cvirkų).

„Visą karą pulk. K. Škirpa išbuvo vokiečių nelaisvėje, kol jis kartu su kitais lietuvių antinaciniais aktyvistais išlaisvino amerikiečių kariuomenę. Jo raštai iki šiol neįleisti, asmeninis archyvas netyrinėtas. Sovietinių okupan-

tų suformuluota apie jį neigiamą nuomonę gyvuoja iki šiol. Ir tai apie nepriklausomybės kovą karžygį, nacių belaisvį pulk. K. Škirpą“.

Žydų gelbėjimas Lietuvoje 1939–1944 metais

Lietuva yra nuolat kaltinama, kad jos piliečiai talkino naciams vykdant Holokaustą. (Ar buvo Europoje nacių okupuota valstybė, kurioje nebuvu kolaaborantų?) Daugmetį lietuvių ir žydų santiukius tyrinėję žurnalistas Vitalijus Karakorskis „Lietuvos žinioms“ papasakojo savo naujausias įžvalgas. Jis stebisi, kodėl apie lietuvių šviesuolių žygarbius 1939 metais ir anksčiau tiek mažai kalbama Lietuvoje ir užsienyje?

Maždaug 2000 metais Niujorke vyko tarptautinis pasaulio teisuolių pagarbimo renginys. Tarp paminėtų 24 pasaulio valstybių diplomatų gelbėjusių žydus lietuvių nebuvu paminėti. Bet iš tikrųjų jų buvo. Mūsų diplomatai pirmieji pradėjo išdavinėti „gyvybės vizas“. Bene pirmoji buvo Birutė Verkelytė-Federavičienė, dirbusi Vilniuje 1939 metais atidarytame Lietuvos generaliniam konsulate. Atėjus sovietams pirmiausia kentėjo lenkai ir žydai. Konsulatas jų gelbėjime suvaidino svarbiausią vaidmenį. Vėliau Birutė Verkelytė-Federavičienė persikelė gyventi į Kauną ir čia slėpė žydus nacių okupacijos metais. Ji buvo pripažinta „Pasaulio teisuole“.

Daugiausia žydų išgelbėta Kaune, kur tuo metu dirbo Japonijos diplomatė Chiune Sugihara ir britų diplomatė Haroldas Prestonas. Šis žydams išdavė apie 1200 leidimų vykti į Palesti-

ną. Abu diplomatai tvarkė dokumentus pabégėliams, kuriuos Lietuvoje jau buvo legalizavę mūsų diplomatai. Jie jau turėjo lietuviškus dokumentus. Pabégėlių daugiausia iš Lenkijos, srautai ėjo per Vilnių ir Kauną. Kaune taip pat buvo išteigtas atbėgėlių komisariatas. Europoje buvo keturi žydų gelbėjimo centrai: Marselyje, Ciuriche, Budapešte ir Vilniuje. Vilnius buvo pirmasis. Lietuva neprimena pasauliui, kad dar 1934 metais įteikė Vokietijai notą, perspėjančią nesiimti veiksmų prieš ten buvusius Lietuvos piliečius žydus. Lietuva buvo pirmoji pasaulio valstybė, kuri 1934 metų gruodį teisė nacių (Klaipėdos krašte?).

Rūtos Vanagaitės šmeižtai ir istorinė tiesa. (Istoriko Petro Stankero informacija iš Irenos Tumavičiūtės straipsnio apie R. Vanagaitės mėlą.) „Antrojo pasaulinio karo metais Lietuvos generalinės srities teritorijoje buvo dislokuotos nemažos vokiečių karinės ir administracinių pajėgos. Tai – 269-oji pėstininkų divizija, žandarmerijos, tvarkos policijos, saugumo policijos ir SD padaliniai, 16-asis SS policijos pulkas, karo lauko komendantūra ir kitos. Divizijoje buvo apie 10 tūkstančių karių. Per trejus metus vyko nuolatinė vokiečių institucijų ir jų gausumo kaita. Iš viso Ostlando reichkomisariate buvo dislokuotos keturios rezervinės divizijos. Be to, 1944 metų pradžioje vien Lietuvoje dirbo 5988 vokiečių administracijos valdininkai“. Gi R. Vanagaitė rašė, tuo metu Lietuvos vokiečių beveik nebuvę ir tvarkesi vieni lietuviai.

Dr. Povilas JAKUČIONIS

Ivykiai, komentarai

Ir vis tik jie puola!

Paklauskite kokio nors eilinio žmogelio, kaip jis supranta terminą „hibridinis karas“? Nenustebkite, jeigu jis nesugebės paaiškinti. Ir tikrai – ko čia stebėtis, jei absoluti dauguma žmonių neįsivairiaudžia karo kitokio, nei matė savo akmis ar regėjo filmuose (beje, sovietiniuose): bombų sprogimai, kulkų švilpesys, tankai, patrankos, lėktuvai, į ataką su riksmu „ura!“ bėgantys pėstininkai... Na, o jei viso to nėra, vadinasi, ir karo nėra!

Deja, laikai pasikeitė, tačiau visais laikais priešininkai, dar iki susikibdami mūšio lauke, stengėsi paveikti priesą taip, kad jam praeitų noras griebtis ginklo. Pasakojama, kad kartą Vytautas, patraukęs prieš Naugardą, dar pries žygį paleido žinią, jog atsiveža galinę patranką, prieš kurią neatlaikys jokie mūrai. To užteko, kad miestelėnai Vytautą pasitiktų kaip nuolankūs vasalai. Legendos legendomis, tačiau šiandien propaganda tapo daug išmanesnė ir daug efektyvesnė. Ji yra viena iš pagrindinių sudedamų hibridinio karo dalių. Ilgai miegoję ant laurų, jau ir Vakarų Europos šalių politikai bei piliečiai imta suvokti, jog tokį karą prieš

juos kariauja Rusija. Iki šiol postsovietinio bloko šalių ir buvusių sovietų okupuotų Baltijos šalių politikai nesėkmėgai bandė įrodyti, kad Rusija nėra demokratiskai nusiteikusi valstybė, bet, kaip sakoma, kol patys kaktos negavo, tol Vakarai neprabudo iš letargo, apėmusio pasibaigus Šaltajam karui. Eskaluojamas karas Sirijoje, sukėlęs pabėgelių į Europą antplūdį, kišimasis į rinkimus ir referendumus Prancūzijoje, Nyderlanduose, Vokietijoje, Didžiojoje Britanijoje, Austrijoje, Italijoje, Ispanijoje, pagaliau JAV (o kur dar rengtas perversmas Juodkalnijoje!) – tai vis Rusijos specialiųjų tarnybų aktyvios veiklos pavyzdžiai. Žinoma, vienos valstybės siekia savo tikslų darydamos įtaką pasaulyje vykstantiems procesams, tačiau ne tokiu agresyviu ir apgalvotu lygmeniu, kokiui veikia Kremlis. O jo tikslai aiškūs – suskaldyti Vakarus, sukelti chaosą ir galiausiai priversti paklusti Maskvos diktatui. Priesmonių Kremlis nesirenka.

Praėjusių savaitę Lietuva patyrė Kremliaus hibridinio karo ataką: užsieniniuose interneto tinklalapiuose buvopa-

skelbta melaginga (išgalvota) neva naujiena apie tai, kad Lietuva įvedė sankcijas Mongolijai (!). Idomu tai, kad ši apgaulė pasirodė po to, kai Lietuva paskelbė draudimą 49 Rusijos piliečiams atvykti į Lietuvą dėl korupcijos, pinigų plovimo ir žmogaus teisių pažeidimo pagal vadinamąjį „Magnitskio įstatymą“. Suprantama, tokiu melu siekta sugadinti dvięjų šalių santykius, bet akivaizdu, kad planas nepavyko – Lietuvos diplomatai laiku informavo Mongolijos diplomatus, jog tai visiškas išmislas ir sąmoninga provokacija, kad nieko panašaus, kas minima tame melagingame pranešime, nekalbėjo nei šalies vadovė Dalia Grybauskaitė, nei Premjeras Saulius Skvernelis.

Ši melaginga Kremliaus propagandistų antis nebuvo paskutinis išpuolis tą savaitę – ketvirtadienį, sausio 18 dieną, internetiniai įsilaužėliai įsilaužė į naujienų tinklalapį „tv3“ ir patalpino įame melagingą „žinią“ apie Lietuvos krašto apsaugos ministrą Raimundą Karoblį. Kadangi mūsų krašto apsaugos ministras – vyras, kaip sakoma, iš stuomens ir iš liemens, tai Kremliaus propagandistai nesugalvojo nieko bjau-

riau, kaip apkaltinti jį homoseksualizmu... Vedusį vyra, šeimos galvą! Bet, matyt, žinodami, kad dalis lietuvių nelabai linkę toleranciją seksualinių mažumų atžvilgiu, jie tikėjosis suduoti smūgi ministro reputacijai jį apšmeiždam. Išsiaiškinta, kad ataka įvykdita iš Sankt Peterburgo. Negana to, Nacionalinio kibernetinio saugumo centras prie KAM įspėjo, kad elektroniniai laiškai, platinti sausio 18-osios vakare (kurių imituotas siuntėjas buvo „noreplay@tv3.lt“) turėjo prisegtą bylą netik su šmeižiančiu tekstu, bet ir įterptą kenksmingą kodą. Todėl gavėjai, kurie atsidarė prisegtas bylas, paraginti imtis papildomų apsaugos priemonių – laikinai atjungti kompiuterį nuo tinklo, kreiptis į savo institucijos kompiuterių saugumo specialistus.

Taigi, pasirodo, ne tik skleidžiamas pramanai, bet ir bandoma pakenkti kompiuteriniams ištaigų tinklams. Per savaitę – du rimti išpuoliai prieš mus! Tad po tokių atsitikimų sunku suprasti tautiečius, besivaipančius „rusai puola!“. Nejuokingas ir nerimtas jų toks „samojis“.

Gintaras MARKEVIČIUS

Andrius Kubilius: kas sieja D. Rogoziną, R. Karbauskį ir G. Žiemelį?

Pastaruoju metu R. Karbauskio verslą nuodugniai išnagrinėjo nemažas būrys atkaklių žurnalistų. Išnagrinėta išsamiai ir daug kas: nuo trąšų verslo ypatybių iki dešimčių tūkstančių hektarų žemės nuosavybės peripetijų; nuo milijoninių dovanų sūnums iki vekselių epidemijos, nuvarančios ūkininkus nuo žemės; nuo superkamų grūdų kokybės matavimų iki klausimų, kas viša ūki iš tikrųjų valdo: sūnus Ramūnas ar tėvas Česlavas, kuris kažkada buvo ne tik kolūkio pirmininkas, bet ir LSSR Aukščiausios Tarybos deputatas bei SSRS Knygų bičiulių draugijos Prezidiumo narys.

Kaip žinia, tyrimą toliau tęs generalinis prokuroras ir potencialiai speciali Seimo komisija, kuri bandys pažvelgti giliau ne tik į R. Karbauskio verslo ypatumas, bet ir į viso žemės ūkio ypatybes, kurių tamsiąsi, iki šiol giliau neanalizuotas puses šiek tiek praskleidė žurnalistų dėmesys R. Karbauskio verslui. Tačiau R. Karbauskio verslo ypatybės yra vertos didesnio dėmesio ne tik todėl, kad jos atskleidžia mūsų žemės ūkio bėdas. Jos vertos dėmesio ir todėl, kad galimai atskleidžia ir kitas, žymiai pavojingesnes mūsų valstybės bėdas. Kalbu apie mūsų pažeidžiamumą įvairiuose Kremliaus realizuojamuose hibridiniuose karuose.

Turiu omenyje spaudoje gana plačiai aprašytą operaciją, kaip R. Karbauskio „Agrokoncernas“ 2013 metais tapo įgaliotu „Rostselmash“ kombainų pardavėju Lietuvoje, išstumdamas iš šito verslo iki tol dešimtmečius sekmingai šioje srityje dirbusią Jono Jusiaus įmonę UAB „Livila“. Šios istorijos fabula yra paprasta: UAB „Livila“ daug metų buvo įgaliotas „Rostselmash“ atstovas Lietuvoje, dirbo labai sekmingai, gaudavo „Rostselmash“ apdovanojimus kaip geriausia dilerių kompanija, kol 2012 lapkritį galų gale sulaukė „Agrokoncerne“ skambučio. „Paskambino

Karbauskėlio žmonės ir pareikalavo, kad mes jiems parduotume dilerystę. Tai buvo daugiau ne pasiūlymas, bet reikalavimas“, – teigė „Livila“ direktorius“ (citata iš „15 min.“ straipsnio).

Ir nors „Livila“ savininkas atsisakė paklusti tokiam reikalavimui, bet jau 2013 metų gruodį „Agrokoncerne technika“ tapo antruoju oficialiu „Rostselmash“ atstovu Lietuvoje. Antruoju, kuris greitai nukonkuravo pirmajį, nes turėjo galimybų pigesnėmis kainomis pardavinėti „Rostselmash“ techniką.

Akivaizdu, kad tokie pasikeitimai, naudingi „Agrokoncernui“, negalejo įvykti be paties „Rostselmash“ savininkų apsisprendimo perleisti savo produkcijos pelningus pardavimus Lietuvoje R. Karbauskio verslui. Štai čia ir pradedė patys didžiausi R. Karbauskio veiklos „iðomumai“, kol kas Lietuvoje labai mažai tyrinėti, bet labai svarbūs. Todėl tyrinėjant R. Karbauskio verslus, šaliažemių, trąšų, vekselių ir elevatorių, reikia neužmiršti ir rusiškų kombainų.

O „iðomumas“ yra tas, kad rusiškų kombainų biznj R. Karbauskis perėmė 2013 metais. Tai yra prabėgus metams po 2012 metų rudenį įvykusio referendumo „prieš VAE“, kurio rezultatais labai suinteresuotas buvo ne tik „Rosatom“, bet ir pats Kremlis. Tą gerai atskleidžia ir M. Basčio apkaltos byla.

Ką tai bendro turi su rusiškais kombainais? Verta atsiminti, kad vienais dienomis referendumo „prieš VAE“ entuziastų buvo R. Karbauskis ir jo partija bei Seimo narys Vidmantas Žiemelis, garsaus verslininko Gedimino Žiemelio tėvas. Ir štai tokioje plotmėje reikia užduoti esminį klausimą, į kurį Lietuvoje iki šiol nebuvę bandyta rasti atsakymo: kas sieja D. Rogoziną, R. Karbauskį ir G. Žiemelį?

Sausi faktai yra tokie:

1) Dmitrijus Rogozinas yra gerai ži-

nomas Rusijos politikas, pagarsėjęs nacionalistais, „Didžiosios Rusijos“ propaguotojas, po Krymo okupacijos pakuveiši pirmųjų septynių asmenų sąrašą, kuriems JAV pritaikė asmenines sankcijas. D. Rogozinas nuo 2011 metų eina Rusijos Vyriausybės vicepremiero, „atsakingo už karinį pramoninį kompleksą, atominę energetiką, laivų statybą, aviacijos ir radioelektronikos pramonę, net pasienio politiką“.

2) Žinomas Lietuvos apžvalgininkas Ramūnas Bogdanas 2017 metų vasario 28 dieną „Delfi.lt“ paskelbė tekstą „Yra vienas kelias stabdyti Astravo AE statybas“, kuriamo pranešė tokia žinią apie D. Rogoziną ir Visagino AE: „Vienas aukštasis ir patyręs Lietuvos politikas man pasakojo, jog dabartinis Rusijos vicepremieras D. Rogozinas jam atvirai yra sakęs, jog jų tikslas yra sužlugdyti bet kokius branduolinės energetikos projektus Lietuvoje ir pastatyti savo AE mums“.

3) M. Laurinavičius „Delfi.lt“ 2014 metų rugpjūčio 26 dieną paskelbtame tekste „V. Putino Rusija. Agresija Ukrainoje. Kas laukia jos architektū?“ teigė, kad viena iš trijų pagrindinių Krymo okupaciją finansavusių organizacijų – tarptautinė visuomeninė organizacija „Veče“ – yra „glaudžiai susijusi su D. Rogozino klanui artimais žmonėmis – verslininku, įmonės „Rostselmash“ ir su ja susijusiu kitų verslo struktūrų bendrasavininkiu Konstantinu Babkinu, Michailu Deliaginu ir Maksimu Kalašnikovu“.

4) Konstantinas Babkinas yra ne tik „Rostselmash“ savininkas, bet ir aktyvus nacionalistas, „Verslo Partijos“ lyderis, 2014 metų kovo 10 dieną Maskvos centre kartu su E. Limonovu ir dareliais šimtais pasekėjų demonstravęs ir pats asmeniškai viešai reikalavęs, kad referendumai būtų surengti ne tik Kryme,

bet ir kituose Ukrainos regionuose. Ne nuostabu, kad jis finansavo ir D. Rogozino operaciją, okupuojant Krymą.

5) 2012 metų spalį įvyko referendumas „prieš Visagino AE“. Jo rezultatai turėjo nudžiuginti D. Rogoziną, į kurio pareigas įėjina ir Rusijos atominės energetikos pramonės priežiūra.

6) Vienas iš aktyviai referendumu veikusių R. Karbauskis jau 2012 metų lapkritį pradeda rūpintis, kaip perimti D. Rogozino draugo K. Babkino valdomo „Rostselmash“ pelningą verslą Lietuvoje. Ir R. Karbauskui pasiseka. D. Rogozino draugas K. Babkinas nutaria, kad Lietuvoje „Rostselmash“ techniką pardavinės R. Karbauskio „Agrokonernas“.

7) Kito aktyvaus referendumo dalyvio V. Žiemelio sūnus, žinomas verslininkas G. Žiemelis, taip pat džiaugėsi 2013 metais. Tais metais buvo paskelbta, kad G. Žiemelio bendrovė „Avia Solutions Group“ statys naują oro uostą prie Maskvos, Ramnenskoje. 2016 metais šio orouosto atidaryme dalyvavo pats Rusijos premjeras D. Medvedevas. Šioje šventėje taip pat dalyvavo ir D. Rogozinas. D. Rogozinas ypatingą dėmesį G. Žiemelio verslui rodė ir 2012 metais, likus keletui mėnesių iki referendumo, kai dalyvavo „Avia Solutions Group“ konstruojamo orlaivių remonto ir techninės priežiūros centro Uljanovsko statybų pradžios ceremonijoje. Nenuostabu, kad G. Žiemelio verslas Rusijoje sekasi, nes D. Rogozinas, būdamas vicepremjeru, yra atsakingas ne tik už atominę, bet ir už aviacijos pramonę.

Štai tokios yra aplinkybės, kodėl R. Karbauskio sėkme, staiga perimant „Rostselmash“ kombainų pardavimus Lietuvos, reikia giliau pasidomėti. Sekasi gi kai kam! Tai kažkokie „seni armenai“ padeda, tai D. Rogozino bendražygiai pasidaro labai sukalbami. Gal ir nieko blogo, bet minčių kyla visokių!

Apie tai, ką sutikau gyvenimo kely

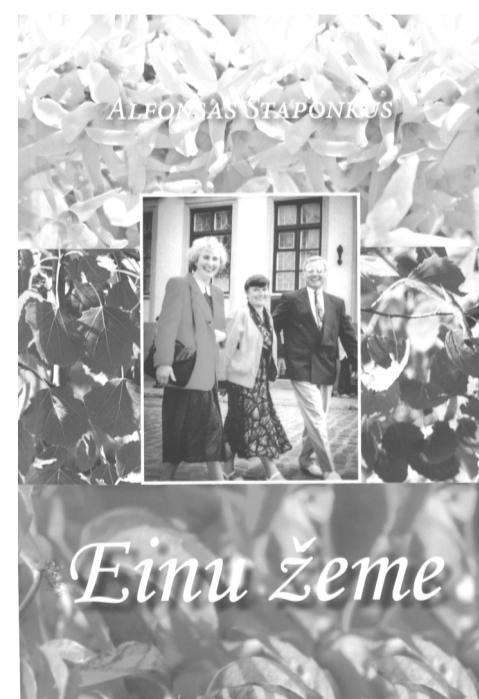

„Einu žeme“ – tai antroji klaipėdiškio Alfonso Staponaus dainų ir poezijos knyga. Pirmoji eileraščių knygė skaitytojus pasiekė 2013 metais. Eilės gimė iš didelės meilės tévynei, jos žmonėms, artimiesiems, sudėtos ir surinktos per visą jo nelengvą, tremties dalia paženklintą gyvenimą. Slapta rašės ir nuo visų slėpės, surinkęs paskutinio laikotarpio eileraščius, juos išspausdinęs jautriu pavadinimu „Širdies virpesiai“.

Antroje dainų ir poezijos knygoje stengtasi pavaizduoti visi įmanomi gyvenimo tarpsniai. „Mano gyvenimo pradžia paženklinta 1941-ųjų metų liepos pirmaja diena. Nuo tos datos jau prabėgo daug gyvenimo metų. Drąsiai galiau pasakyti, kad patirtis nemaža, išskaitant aštuonerius metus tremties Sibire. Nepaisant to, kokie buvo sunkumai ar netikėtumai, aš juos nugalėjau. Nuo mažens buvau labai tikintis, manau, kad tai mane visur ir gelbėjo. O kad rašiau eileraščius, manau, kad tai man didžiausia Dievo dovana. Rašiau, ką man širdis sakė“, – knygos įžangoje rašo A. Staponus.

Knygoje gausu eileraščių, skirtų šeimos nariams, tėvams, vaikaičiams, draugams, bendražygiam, gimtinei, tévynei. Skyrėlyje „Minčių sūkurys“, kaip pats poetas sako, „kol žmogus gyveni, mąstai“, tai ir kyla įvairių minčių, visokių pastebėjimų, nerimo dėl kito vienišo ar nelaimingo. Jis ragina visada turėti viltį, branginti kiekvieną dieną ir pamąstyti, ar visi einame tikru keliu, o kai širdyje kyla sumaištis, paklausti, ar „viskas svarbu, kas buvo gyvenime tavo?“

Posmuose atskleidžiajo meilė Lie-

tuvai, pagarba svarbioms valstybės datus, tai eileraščiai „Vasario 16-oji“, „Kovo 11-oji“, „Žygis per Atlantą“, „Tremtinių suvažiavime“, „Laisvės laužai“, „Gedulo ir Vilties diena“ ir kiti. Skyrėlyje, skirtame politikams, daug ką atpažįstame ir šyptelime, kaip taikliai pasakyta!

A. Staponus prisipažista, kad dainuoti mėgo nuo vaikystės. Jis sako, kad „gyvenimas su daina suteikia sparnus džiaugsmui ir draugystei“, dainuojant užsimiršta visi rūpesčiai. Dainuoti jis pradėjo 1960 metais Klaipėdos komunalinio ūkio chore, vėliau Kauno politechnikos instituto ansambluje „Nemunas“, grįžęs po studijų mokytojų namų kameriniame chore „Gilija“, buvusių tremtinių chore „Atminties gaida“.

Keletą dainų jis pats sukūrės, minityse gimė žodžiai ir melodijos. Autorius dėkingas muzikei Janinai Turauskienėi, padėjusiai užrašyti jo dainoms natas. A. Staponus taip pat dėkoja literatūrologei Jovitai Saulėnienei už knygos redagavimą, Inijai Venckienei už rankraščių parengimą.

Autorius šią knygą pavadino „Einu žeme“, nes jo mintys yra paprastos ir žemiškos, „viskas apie tai, ką sutikau gyvenimo kelyje“.

Neseniai sužinojome, kad ši knyga dalyvauja konkurse „Klaipėdos knyga – 2017“, kuriame pristatyta 15 vertinčiųjų Klaipėdos leidėjų knygų. Balsavimas vyks internetu www.biblioteka.lt iki vasario 19 dienos.

Audronė KAMINSKIENĖ

Sveikiname

Ne skaičiai nulemia metus,
O mūs keliai, darbai ir mintys.
Tuo, kuo praturtinam kitus,
Mokėdami save dalinti

80-ojo jubiliejaus proga sveikiname buvusius tremtinius **Kazimierą KREGŽDAITĘ ir Zigmą RIMKŪ**.

70-ojo – buvusį tremtinį, Jurbarko Petro Paulaičio šaulių 701 kuopos šaulį **Vytautą Jurgį KAIRI**.

60-ojo – buvusią tremtinę **Salomėją MIKUTIENĘ**.

Linkime stiprios sveikatos, džiugų gyvenimo dienų ir Aukščiausiojo palaimos.

LPKTS Jurbarko filialas

Nuoširdžiai sveikiname jubiliejaus proga:

Bronę GATAVECKIENĘ – 85-ojo,
Vitaliją ČINIKAITĘ ir Antaną PALECKĄ – 80-ojo,
Janiną DARŽININKIENĘ – 75-ojo,
Algimantą MAŽEIKĄ – 60-ojo.

Linkime sveikatos, sielos ramybės, stiprybės, Aukščiausiojo palaimos, laimingų metų.

LPKTS Panevėžio filialas

Jubiliejaus proga nuoširdžiai sveikiname LPKTS Jonavos filialo nares:

Birutę RAFANAVIČIENĘ – 85-ojo,

Eugeniją JANUŠAITIENĘ – 65-ojo.

Nuoširdžiai linkime stiprios sveikatos, dvasios ramybės, laimingų ir

džiaugsmingų metų artimujų apsuptyje ir Dievo palaimos.

LPKTS Jonavos filialas

Padėka

Dékojame knygos „Tremties vaikai“ ketvirtą tomo leidybai paaukojusiems:

Stanislavai ir Adolfui Purtuliams – 20 eurų,

Eduardui Manovui – 30 eurų.

LPKTS valdybos pirmininkė Rasa Duobaitė-Bumbulienė

Vakaras Laisvės gynėjams Pumpėnuose

Laisvės gynėjams atminti Pumpėnų miestelyje, Pasvalio rajone, laužas buvo degamas sausio 12 dienos vakare. Prisiminimų ir pagarbos vakaras „Atsimenam, kodėl esame laisvi“ buvo surengtas apjungus keleto organizacijų pastangas. Iš anksto pasitarta ir pasiruošta. Temstant uždegtais laužas, fakelai.

Vėyje besiplaikstančios trispalvės visus nuteikė rimčiai ir susikaupimui. Visi sugiedojo valstybės himną. Kalbėjo Pumpėnų kultūros namų vadovė Aldona Kurlinskienė, Jurgėnų meno vadovė Gėlė Mačiūnienė, Pumpėnų seniūnijos seniūno pavaduotoja Asta Punienė.

Daug ir išsamiai, prisimindamas budėjimus Vilniuje, pasakojo Pumpėnų kraštiečių asociacijos „Pumpėnių vilčys“ prezidentas Algimantas Stalilionis. Labai jautriais ir jaudinanciais prisiminimais pasidalino kraštietis Al-

gimantas Jankevičius. Apie 1991-ųjų atmosferą Vilniuje, nuotaikas kalbėjo Dalia Stalilionienė. Budėjimus prie Panevėžio telegrafo, centrinio pašto prisiminė Ona Striškienė. Savo kūrybos eiles, skirtas Sausio 13-ajai, skaitė pumpenietis Marijonas Raudonis ir paįstrietė Ona Striškienė. Grojant Gėlei Mačiūnienei dainavo visi, nes buvo parinktos gerai žinomos, dvasiai palaikančios, prisiminimus keliančios dainos.

Vakarui nuoširdumo ir bendrystės jausmą suteikė pasidalintas moterų iškeptas pyragas, karšta arbata. Smagu, kad atminimo vakare būryje buvo seniūnijos, kultūros namų darbuotojai, kraštiečiai, bendruomenės ir „Bočių“ draugijos nariai, aplinkinių kaimų gyventojai. Gražų vakarojimą regėjo šimtai žmonių, pravažiuodami „Via Baltica“.

Ona STRIŠKIENĖ

Feliksas Bagdonavičius-Barsukas

Feliksas Bagdonavičius-Barsukas buvo Didžiosios Kovos apygardos (DKA) A rinktinės, veikusios už Neries, kuopos vadas. Šiemet minime jo gimimo šimtmetį.

Musninkų valsčiaus partizanai priklausė DKA A rinktinės 1-ajam batalionui, kaip ir anapus Neries buvusio Žaslių valsčiaus kovotojai. Jie kartu planavo kovos veiksmus. Tai buvo vienas iš pačių kovingiausių batalionų apygardoje. Žinomos vietovės, kuriose įsikurdavo apygardos štabas – Čiobiškis, Pigony, Musninkai, Kaugonys, Dainava, Gegužinė. 1-ojo bataliono vadu buvo P. Petkevičius-Dramblis iš Eiriogalos kaimo, Žaslių valsčiaus. Iš bataliono kuopų vadų paminėtini A. Petkevičius-Aguona, S. Kavaliauskas-Dobilas, V. Marciuskauskas-Pluta, M. Mastauskas-Gandas, F. Bagdonavičius-Barsukas...

Kovotojai Bagdonavičiai

Feliksas Bagdonavičius-Barsukas gimė 1918 metais Rusių Rago kaime, tačiau gyveno Ustronėje, Musninkų valsčiuje. Šaulys. Lietuvos kariuomenės vyresnysis puskarininkis. 1941 metų birželio sukilėlis. 1944 metų rugpjūtį tapo DKA Vilko būrio partizanu, vėliau – būrio, kuopos vadas. Žuvo su broliu Vytautu slėptuvėje prie Rusių Rago (susisprogdino kareiviams apsu- pus slėptuvę ir neturėdami galimybės prasiveržti). Palaikai, išniekinti prie Ciobiškio tilto, gulėjo kelias dienas. Stribai ruošėsi juos sumesti į Nerį. Kai-mynai B. Pulkauninkas ir J. Sakalauskas išprāsė leisti užkasti be karstų Čiobiškio kapinėse. Vėliau, slapta padarius karstus, ten pat perlaidojo. Žuvusiųjų atminimui kapinėse pastatytas antkapinis paminklas su įrašu: „Tragiškai žuvę Feliksas (1918–1945), Vytautas (1920–1945) Bagdonavičiai“... 1948 metais į Sibirą ištremtas žuvusiųjų partizanų tėvas Aleksas Bagdonavičius.

Sovietinė propaganda pokaryje Čiobiškį vadino „banditų sostine“. Melas apie brolius Bagdonavičius ir kitus šio krašto kovotojus buvo skleidžiamas per visą sovietinę okupaciją, iki pat atgimimo laikų...

Nuo seno Bagdonavičiai gyveno Musninkų valsčiuje Rusių Rago kaime. Kai Lietuvos ūkininkai kėlėsi į vienkiemius, jis su trimis sūnumis Feliku, Vytautu, gimusiu 1920 metais, ir Albinu, gimusiu 1928 metais, persikelė į Ustronės vienkiemį prie Musės upelio. Čia pERSISTĀTE naujas trobas, sunkiai dirbo, o karštomiš vasaros dienomis maudėsi ir žvejojo Musės duburiuose. Sulaukęs 21-erių, Feliksas išejo į Lietuvos kariuomenę, tarnavo mokomojoje kuopoje, Vytautas padėjo téveliui ūkyje, o Albinas mokėsi Čiobiškio progimnazijoje.

Kernavės pradžios mokyklos mokytojas Juozas Šiaučiūnas ugđė Lietuvos patriotus. Čiobiškio progimnazijos direktoriumi buvo Juozas Četrauskas nuo Pabaisko, LLA narys, partizanų laikraščio „Tikruoju keliu“ talkinininkas. 1944 metų lapkritį siuntė Albiną Bagdonavičių su draugu perspēti partizanų, kad į Čiobiškį atžygiuoja daug kareivių. Jie pakliuovo stribams, o šie at-

vedė jaunuolius į Musninkus ir įmetė į daboklę. Po kurio laiko atėjės direktorius sugebėjo įtikinti stribus, kad tai tik moksleiviai, pavojaus sovietinei santvarkai nekelia. Beje, po šio įvykio direktorius buvo akyliau stebimas, porą kartų net tardomas dėl rysių su partizanais. Ir žuvo 1946 metais neaiškiomis aplinkybėmis per autoįvykį.

Pasipriešinimo pradžioje DKA vadadas Jonas Misiūnas-Žalias Velnias glaudėsi su šeima Janionių kaime pas Bagdonavičių giminaičius Kupčiūnus. Jis čia pradėjo organizuoti partizanų būrius. Broliai Bagdonavičiai savo apylinkėje organizavo šaukiamojo amžiaus vyrus į partizanų būrius. Taip partizanais tapo kelios dešimtys jaunuolių.

Albinui Bagdonavičiui buvo lemta sulaukti nepriklausomybės. Jis su Kes-tučiu Lapinsku iš Rusių Rago kaime, kad padėjo partizanams jų buityje, kassė bunkerius, buvo ryšininkais, suémė, apkaltino nebūtais dalykais ir nuteisė po 25 metus lagerių, 5 metus tremties ir dar 5 metus be teisės gyventi Tėvynėje. Iš viso po 35 metus. Tai įvyko jau 1951 metų vasarą. Visa laimė, kad greitai mirė Stalinas, bet Džezkazgano lageryje Kazachstane teko praleisti beveik dešimtį metų.

Brolių Felikso ir Vytauto žūtis

Albinas Bagdonavičius yra užrašęs savo brolių žūties istoriją. Tai įvyko vi-durvasarį, 1945 metų liepos 10 dieną.

Dar gegužės pradžioje Feliksas ir Vytautas Bagdonavičiai su kuopos vadu Česlovu Tveraga-Vilkų išsikasė bunkerį prie Musės. I jį patekti buvo galima tik nuo upelio pusės. Vietovė apaugsi karklais ir alksniais, atrodė saugi, gerai užmaskuota. Netoli buvo partizanų štabo ginklų sandėlis, kito slėptuvės. Liepos 10-ąją Albinas turėjo nunešti broliams maisto, bet apylinkėse buvo daug kareivių. Tad vidur-dienye išjojo arkliu Čiobiškio link apsižvalgyti. Iš krūmų stebėjo, kai pasirodė didelis kareivių būrys. Greitai parjojo namo. Buvo neramu. Pasirodė kareivai vaikiną nusivedė prie upelio, kur stovėjo stribų viršininkas Chiminis ir jo pavaduotojas Gudanovičius.

„Pamačiau, kad brolių bunkerio pu-sėje stovėjo dvi galvas užsidengusios moteriškės, o kareivai su šunimis ir metaliniais strypais badė žemę, – pasakojo Albinas Bagdonavičius. – Stribų vadas grasino mane nušauti, jei ne-parodysiu konkretios bunkerio vietas. Aš viską neigiau. Tada klausinėjo apie brolius, kur jie yra ir ką veikia. Supratau, kad bunkeris ir partizanai buvo išduoti, nors konkretios vietas stribai gal ir nežinojo. Atvedė mano tévelio broli Stasį Bagdonavičių, tardė abu, ieškodami mūsų kalbose nesutapim. Staiga pasigirdo automati serijos, sprogo granata. Viskas vyko labai greitai, stribų ir kareivų buvo labai daug. Pamačiau, kad broliai jau iš bunkerio ištraukti.

Feliksas dar buvo gyvas, retkarčiais sudejuodavo, o Vytautas nejudėjo, jo kūnas buvo sudraskytas, ranka nu-traukta. Šalia stovėjo gyvas Česlovas Tveraga-Vilkas, vienais apatiniais bal-tiniais, kruvina koja. Po poros valandų

Vytautas Bagdonavičius (1920–1945)

Feliksas Bagdonavičius (1918–1945)

Juozas Kudelio-Dobilo partizanų būrys, 1945 metai

su vežimu atvarė kaimyną Adomą Drumstą ir liepė man padėti įkelti žuvusių brolius. Nežinojo, ar dar bunkerijoje kasnorsyra, todėl liepė man listi įslėptuvę. Ilindau, o kai akys apsiprato su tam-sa, pamačiau, kad nieko nėra. Ten buvo tik daug kraujo ir Felikso pistoletas. Bandžiau ji paslepsti. Kad žuvusieji mano broliai, ne-prisipažinau ir toliau.

Sunku, nežmoniškai sunku tada bu-vo, nes nebuvo ir septyniolikos... Tiesioginių įrodymų, kad broliams padėjau, stribai neturėjo, todėl tą kartą nesuémė... Praėjus kiek laiko, aprimus stribų ir kareivų siautėjimui, ginklus pamažu per-daviau Vaclovui Drumstui-Karabinui, Vytautui Lapinskui-Beržui ir kitiems par-tizanams. Man teko ilgai slapstyti“.

Albinui Bagdonavičiui dar besislaps-tant bunkeryje, 1948 metų gegužės 22 dieną kareivai su stribais atvažiavo į jų sodybą ištremti šeimą į Sibirą. Kai vai-

kinas išlindo iš bunkerio, jis pastebėjo stribai, šaudė į bėgantį. Baudėjai, matyt, pamanė, kad nušovė, net gandus apie tai Čiobiškyje paskleidė. Slaps-tymasis tėsesi. 1950 metais Musninkų apylinkėse liko tik jiedu su dvidešimtme-čiu Vytautu Treideniu (1930–1951). Tad tą žiemą jis praleido sunkiomis sąlygomis bunkeryje miške. Jau ankstų gegužės 15-osios ryta, išduotas apie bunkerį žinoju-sio Gaigalo, buvo suimtas. Vytautas Treidenis po kurio laiko žuvo Burniškių ar Darvydų miške.

Išleistas Albinas iš Vorkutos lagerio buvovos 28 metų, tačiau jau invalidas. Po ilgos tremties į Lietuvą sugržo ir tévas. Didelę savo gyvenimo dalį Albinas Bagdonavičius skyrė žuvusių brolių ir kitų partizanų atminimo įamžinimui: ieškojo liudininkų, užrašė jų prisiminimus ir pats paskelbė savuosius.

Stanislovas ABROMAVIČIUS

Dėmesio!

Kviečiame apsilankytį LPKTS Patriotinių leidinių knygynelyje (Laisvės al. 39, Kaune) ir įsigyti knygų tremties ir rezistencijos tematika, naujausius „Tremtinio“ numerius.

Knygų galite įsigyti ir internetu www.lpkts.lt

Botanikas, pedagogas, šaulys Liudas Vailionis

Liudas Vailionis

Liudas Vailionis gimė 1886 metų sausio 13 dieną Seinų apskrityje, Leipalingio valsčiuje, Mizarų kaime, ūkininku Domininko ir Elenos (Saltonaitės) Vailionių šeimoje. Liudas buvo septintas vaikas. Tėvai turėjo aštuonis hektarus žemės, kuri nebuvo derlinga, bet šeimą rėmė motinos brolis, kunigas Lenkijoje, Čenstachavoje.

Kitoje Nemuno pusėje, vos už kilometro nuo Mizarų, buvo Druskininkai. Jaunieji Vailioniai sekmadieniais ir dižiūjų katalikiškų švenčių dienomis persikeldavo per Nemuną į Druskininkų bažnyčią, kurioje tuo metu vargonavo Mikalojaus Konstantino Čiurlionio tėvas. Vailioniai susibūčiulavo su Čiurlioniais ir ta bičiulytė išliko visą gyvenimą. Per atostogas dažnas svečias Vailionių namuose būdavo būsimasis kompozitorius Mikalojus Konstantinas.

Domėjimasis gamtos mokslais

Dėdė kunigas buvo pasiryžęs sesers Elenos Vailionienės vaikus leisti į mokslą, tačiau mokslo kelią pasirinko tik jauniausias Liudas. Aštuonmetis, persirgęs maliarija, buvo silpnos sveikatos, ir vaiko ateitis kėlė rūpesčių. Liudas mokėsi Leipalingio rusiškoje pradinėje mokykloje, o kartu ir slaptojoje lietuviškoje daraktorių mokykloje. Bai-gės pradžios mokyklą, norėjo stoti į gimnaziją Kaune, bet dėl Rusijos imperijoje vykdomas nutautinimo politikos nebuvo priimtas.

Dėdės kunigo patarimu trylikamantis Liudas išvažiavo į Lodzę, Lenkiją. Jis apsistojė vyresniojo brolio šeimoje. Jau gimnazijoje išryškėjo Liudo Vailionio apsisprendimas dėl lietuviybės, nes jis visada akcentuodavo esąs lietuvis, praše nelenkinti pavardės. Jau nuololis domėjosi gamtos mokslais, rengeši medicinos studijoms. Liudui baimęs šešias klases, dėdė norėjo, kad jau nuololis atvažiuotų pas jį į Čenstachavą ir stotų į kunigų seminariją. Po ilgų svarstyti Liudas atsisakė ir dėdė nuteikė bet kokią paramą. Dėl lėšų trūkumo Liudas išstojo iš gimnazijos, bet liko gyventi brolio šeimoje. Jis nusprendė gimnaziją baigti eksternu. Dėl sveikatos būklės į Krokuvos universiteto Medicinos fakultetą Liudo Vailionio nepriėmė.

1906 metais jis istojo į Filosofijos skyrių, o po metų perėjo į Gamtos sky-

rių ir tapo garsių profesorių – naujos mokslo šakos augalų fiziologijos pradininko Emilio Godlevskio ir Edvardo Jančevskio – mokiniu. Parama iš namų buvo maža, mokesčiui už studijas ir pragyvenimui užsidirbdavo būdamas korepetitoriumi, o septynis semestrus, kaip gerai besimokantis, nuo mokesčio už mokslą buvo atleistas.

1912 metais Liudas Vailionis baigė Krokuvos universitetą. Profesorius E. Godlevskis pakvietė jį likti universiteite ir rengti daktaratą. Absolventas pradėjo dirbti prof. E. Jančevskio botanikos laboratorijoje, tyrinėjo augalų anatomiją, o pas prof. E. Godlevskį – augalų fiziologiją. Tais pačiais metais Liudas Vailionis paskelbė pirmajį mokslinių darbą, išspausdintą Čikagoje JAV lietuvių pastangomis. 1912 metų vasarą jis darbavosi, kaip prof. K. Rogoiskio asistentas, prie augalų selekcijos universiteto dvare.

Darbas universitete užėmė beveik visą laiką ir disertacijai rašyti jo nelikdavo. Liudas Vailionis stipendijos negavo ir išvyko į Seinus, tikėdamasis užsidirbtį pinigų. Tuo metu Europoje jau „kvepejo“ karu, jaunuoliui grėsė karo tarnyba. Jam pavyko gauti vadinamąjį „balta“ bilietą, atleidžiantį nuo karioomenės. 1916 metų vasaros pabaigoje persikelė į Kamenės gimnaziją, Radvilėnų gubernijoje, Rusijoje. Naujai išteigtos gimnazijos direktoriumi buvo paskirtas lietuvis Baltrušaitis, kuris pakvietė savo bičiulį dirbti mokytoju. Liudas Vailionis dėstė gamtamokslines disciplinas bei lotynų ir graikų kalbas. Metai, praleisti Kamenėje, buvo produktivūs. Laisvu nuo tiesioginio darbo laiku Liudas Vailionis toliau domėjosi augalų fiziologijos problemomis. Pasibaigus Pirmajam pasauliniam karui, Krokuvos universitetas kvietė grįžti ir testi mokslinių darbą. Liudo Vailionio apsisprendimas buvo tvirtas – dirbtį savo Tėvynei Lietuvai.

Pasiryžimas dirbti Lietuvai

Pokario suirutė apsunkino kelionę į Lietuvą, bet 1919 metų rugpjūtį jis jau pasiekė karos nusiaubtus gimtuosius Mizarus. Pabuvęs čia kelias savaites, išskubėjo į laikiną sostinę – Kauną, kuriame vyko intensyvus valstybės kuriamasis darbas. Liudas Vailionis kurį laiką dėstė „Saulės“ mokytojų seminarijoje, dirbo botaniku Gamtos tyrimo stotyje.

Kaune susibūrė bendraminčių grupė – gamtininkas Tadas Ivanauskas, jo žmona Honorata, matematikas Zigmantas Žemaitis, istorikas Augustinas Janulaitis, psichologas Jonas Gudaitis-Vabalas. Jie visi buvo Vakarų Europos arba Rusijos universitetų auklėtiniai, gerai supratę, kokie dideli darbai laukia atsikūrusios Lietuvos valstybės ir kad be savos inteligentijos kuriamasis darbas neįmanomas. Visų mintis viena – Lietuvai reikalinga aukštoji mokykla. 1919 metų rugsėjo 5 dieną Lietuvos Vyriausybė buvo parengtas Memorandumas, kuriame sakoma, kad visoms valdymo šakoms neužteks specialistų ir „trūkumą galį pašalinti tikai savo, mūsų pačių suorganizuota aukštoji mokykla“. Memorandumą pasiraše Z. Žemaitis, T. Ivanauskas, L. Vailionis

nis. Dėl sunkios Lietuvos padėties, lėšų stygiaus Vyriausybės palaikymo jis nesulaukė. Nutarta pasikliauti savo jėgomis ir po kelių savaičių buvo įkurta Aukštųjų kursų draugija, jos iždininku tapo Liudas Vailionis. Draugija ieškojo lėšų, patalpų, dėstytojų. 1920 metų sausio 27 dieną Aukštųjų kursai su šešiais skyriais buvo atidaryti. Liudas Vailionis su dviem kolegomis tapo atsakingas už Gamtos skyrių. Sunkumų pradėjusi veikti kursų darbe buvo daug, bet jie buvo įveikti.

1922 metų vasario 16 dieną Aukštųjų kursų bazėje buvo įkurtas Lietuvos universitetas. L. Vailionis – Gamtos ir matematikos fakulteto docentas, jis vadovavo augalų anatomijos ir fiziologijos laboratorijai, tapo šios mokslo šakos pradininku Lietuvoje. Studenams gamtininkams docentas skaitė dvi disciplinas – augalų anatomiją, morfologiją ir augalų fiziologiją, keliis kursus medikams ir farmacininkams. Jis išugdė Lietuvoje mokslininkus botanikus, tėsusius savo mokytojo pradėtus darbus. Liudas Vailionis laikėsi principo – išugdyti pamainą, išsiųsti jaunus, perspektyvius darbuotojus į garsius Europos mokslo židinius ir tik tada pasirūpinti savimi.

Paskatintas savo artimiausio bendradarbio prof. T. Ivanausko, jo kaimynystėje Ringauduose, netoli Kauno, Liudas Vailionis 1922 metais, vykdant žemės reformą, nusipirkė beveik šešis hektarus apleistos Marvos dvaro žemės ir pasistatė gyvenamąjį namą, ūkinius pastatus ir pradėjo ūkininkauti. Varžupio sodyba, tapusi šeimos vasarviête, buvo puoselėjama ne tik kaip sodas, bet ir kaip gamtininkų susibūrimo vieta, studentų mokomoji bazė ir kultūros židinys. Išteigės tabako augintojų draugiją, L. Vailionis čia ėmėsi auginti tabaką.

1926 metais Liudo Vailionio iniciatyva buvo sudaryta lietuviško Botanikos žodyno parengimo komisija, jis pats jai pirmininkavo. Toks žodynas buvo būtinė, nes botaninė terminologija lietuvių kalba nebuvo nusistovėjusi. Darbas buvo neapmokamas, bet mokslininkas ir jo bendraminčiai dirbo su užsidegimu. Per 12 metų žodynas buvo parengtas. Išleido jis savo lėšomis, netgi pasiskolinės pinigų. Liudas Vailionis nemažai prisidėjo prie gamtos mokslų populiarinimo, spaus-

dino straipsnius gamtamoksline tematika Lietuvos periodikoje. Gamtininko užmojai buvo dideli, jis buvo įsitikinęs, kad universitetui būtinės Botanikos sodo. Liudas Vailionis kartu su sveicaru kilmės gamtininku Konstantinu Régeliu, dėsciusi universitete, parengė sodo projektą. Vieta sodui pasirinkta Fredoje ir 1923 metais jis atidarytas, direktoriumi paskiriamas K. Régelis.

1921 metais pradėjo veikti Lietuvai pagražinti draugija, kurios įkūrėju rūpinosi L. Vailionis, J. Tumas-Vaižgantas, T. Ivanauskas, H. Ivanauskienė, P. Matulionis. Juos galime laikyti gamtosaugos pradininkais Lietuvoje. 1926 metais Lietuvoje jau veikė 30 draugijos skyrių.

L. Vailionis buvo Lietuvai pažinti bei Lietuvos gamtininkų draugijų, Lietuvių–ukrainiečių ir Lietuvių–gudų bei kitų draugijų, visuomeninių organizacijų vienas iš steigėjų ir narių. Jis paskelbė daugiau kaip dvidešimt svarbių Lietuvos gamtos mokslui darbų, bet ryškiausias profesoriaus nuopelnas Lietuvos mokslo istorijai – „Lietuviškas botanikos žodynas“. Pirmąjį jo dalį 1938 metais jis išleido savo lėšomis. Tais pačiais metais už nuopelnus Lietuvos gamtos mokslui universitetas su teikė Liudui Vailioniui ekstraordinariu profesoriaus vardą.

Veikla Šaulių sajungoje

Grįžęs į Lietuvą, Liudas Vailionis tuo pat įsitraukė į Šaulių sajungos veiklą, beveik 20 metų buvo vienas iš šios organizacijos vadovų. 1920 metais įstojo į 1-ajį Vlado Pūtvio būrį. Nuo 1922 metų buvo Šaulių sajungos centro valdybos ir prezidiumo narys ir įvairose pariegos išbuvo iki 1935 metais įvykdytos Šaulių sajungos reorganizacijos. Liudas Vailionis kelerius metus redagavo Šaulių leidžiamą žurnalą „Trimitas“.

Ypač svarbus jo vaidmuo Klaipėdos sukilime. Šaulių sajungos narių sudaryto Mažosios Lietuvos gelbėjimo komiteto narys Liudas Vailionis vienas pirmųjų iškėlė mintį, kad prijungti Klaipėdą prie Lietuvos galima tik surengus sukilią. 1923 metų sausio 10–15 dienomis, įvykus sukiliui, Klaipėda ir Klaipėdos kraštas tapo Lietuvos teritorijos dalimi.

(keliamai į 7 psl.)

Liudo Vailionio brolis Juozas su šeima. Mizarų kaimas. 1928 metai

2018 m. sausio 26 d.

Tremtinys

Nr. 4 (1266)

7

Botanikas, pedagogas, šaulys

Liudas Vailionis

(atkelta iš 6 psl.)

L. Vailionis dėl savo nepaprasto taurumo ir sąžiningumo buvo vadinamas Šaulių sajungos sąžine. Už nuopelnus Lietuvos valstybei ir Šaulių sajungai jis apdovanotas: Lietuvos Neprikalauomybės 10-mečio jubiliejiniu medaliu (1928 metais) Šaulių žvaigždės ordinu (1931 metais), Gedimino 3-ojo laipsnio ordinu (1932 metais).

L. Vailionis, gyvendamas Lenkijoje, šeimos nesukūrė. Iš artimųjų ir bičiulių jis matė, kad mišrioje šeimoje sunku išlikti lietuviu. 1924 metais jis susipažino su Janina Opanavičaitė, baigusia Martyno Yčo gimnaziją Voroneže. 1925 metų vasarą jiedu susituokė, gimė dvi dukros – Danutė ir Rytė Marija. Žiemą šeima gyvendavo nuomamuose butuose mieste, o pavasarį, kai baigdavosi mokslo metai, ir vasarą iki rudenės savo sodyboje Varžupuje, esančioje už kelių kilometrų nuo Kauno.

Liudas Vailionis nenutraukė rysio ir su savo tėviške – Mizarais. Vasaromis su šeima važiuodavo į savo gimtinę paviešėti. Moksliniams tyrimams reikalingus beržų sodinukus atsivežė iš Mizarų ir pa-

sodino Varžupuje.

Visuomeninio ir pedagoginio darbo krūviai, maksimalizmas visose srityse atsiliepė profesoriaus sveikatai. Jo sveikata pablogėjo 1938 metų rudenį ir gruodžio pabaigoje pats savo noru pasitraukė iš universiteto. Garsus chirurgas Vladas Kuzma operavo ligonį, tačiau tai jau nepadėjo.

Liudas Vailionis mirė 1939 metų vasario 27 dieną. Profesoriaus valia kūnas buvo kremuotas Vytauto Didžiojo universitete, o palaikai saugomi Medicinos akademijoje. Mirus žmonai Janinai Opanavičiūtei-Vailionienei, judviejų palaikai 1994 metų liepos 21 dieną palaidoti drauge Ringaudų kaimo Tabariškių kapinaitėse, netoli judviejų bendražygio prof. Tado Ivanausko.

Liudas Vailionis buvo iškiili asmenybė 20 amžiaus Lietuvos kultūros istorijoje. Deja, jo vardas sovietmečiu dėl ideologinių priežasčių buvo sąmoningai nutylimas. Tik 1986 metais, prasidėjus Sovietų sąjungoje Michailo Gorbačiovu „perestrojkai“, viešai prabilta apie Liudą Vailionį, kai Vilniaus universitete buvę mokiniai paminėjo 100-ąsias jo gimimo metines.

1996 metų sausio 27 dieną Varžupio sodyboje (Varžupio g. 7, Akademija, Kauno rajonas), 1990 metais paskelbtoje vietinės reikšmės istorijos paminklu, atidengta memorialinė lenta: „Šiame name 1927–1939 metais gyveno ir dirbo botanikas, profesorius Liudas Vailionis“. 2011 metais išleista dukters Danutės Vailionytės parengta monografija „Liudas Vailionis“ (Kaunas), skirta profesoriaus 125-osioms gimimo metinėms. 2012 metų rugsėjo 18 dieną Kaune, Žaliakalnyje, ant namo fasado (Povilo Višinskio g. 5), atidengta memorialinė lenta su grafikos bareljefu: „Šiame name 1930–1935 metais gyveno žymus Lietuvos botanikas, Vytauto Didžiojo universiteto profesorius Liudas Vailionis“ (skulpt. Stasys Žirgulis).

Liko profesoriaus Liudo Vailionio darbai, jo su bendraminčiais įkurtas universitetas, davės pradžią visai Lietuvos aukštojo mokslo sistemai, sukurta Lietuvos botanikų mokykla. Klesti ir žaliuoja Botanikos sodas, paskelbus Neprikalauomybė atkurtos Lietuvai pagražinti draugija, Šaulių sajunga.

Gintaras LUČINSKAS

Laisvės kovų ekspozicija buvusioje MGB būstinėje

(atkelta iš 1 psl.)

Tų pačių metų pabaigoje buvo išformuoti stribų būriai, MGB perkelta į kitas mažesnes patalpas. Pastate įsikūrė Mažeikių ligoninės tuberkuliozės dispanseris. Dabar pastatas priklauso Šv. Jézaus Sirdies bažnyčios parapijai. Bažnyčios klenbonas Donatas Stulpinas malonai sutiko, kad Jame būtų įkurtta Mažeikių muziejaus laisvės kovų ekspozicija.

Man MGB metodus šiame pastate teko patirti 1949 metų birželio 26 dieną. Į Mažeikių muziejų, aš ten buvau salės prižiūrėtoju, atėjo tardytojai Podlatov ir Suldin. Liepė muziejų uždaryti ir nusivedė į minėtą pastatą. Ten leitenantas Sokolov trenkė man į veidą, paskui nusivarė į namus ir

paėmė kratos metu rastus ginklus. Saugumo pastate ant grindų kambario kampe išgulėjau penkias paras. Tarpduryje su automatu sėdėjo stribas. Rytais nuvesdavo į lauko tualetą. Valgyti atnešdavo motina. Tardė leitenantas Suldin. Dažniausiai naktimis, paspardydamas mano blauzdas ir padaužydamas mano pakaušį į pėčiaus kampą... Visaip provokuodavo: „netycia“ bus pamiršęs ant stalos padėtą revolverį ir išeina iš kambario... Kai sukrivindavo nosį, numesdavo su glamžytą „Pravdos“ laikraščio kasyklos šiaurėje Intos griežtojo režimo lageryje.

Būdamas 24 metų grįžau namo, ant Tėvynės aukuro padėjės penkerius su puse metų pačių gražiausiu jaunystės dienų.

Po penkių parų nuvedė į antrą aukštą. MGB viršininko pulkininko Senino kabinetas pilnas tardytojų. Mane įvedus, Seninas užtraukė užuolaidą

ant sienos kabėjusio Mažeikių apskrities žemėlapio ir pasidėjo ant stalos plačią plokščią déžę su įvairių formų bizūnais. „Pasirink kokį nori.“ – Aš tyliu. – „Prisipažink, ką dar nuslēpei!“ – Aš tyliu. Po ilgos pauzės liepė mane išvesti.

Vėliau sekė Mažeikių,

Šiaulių, Lukiškių, tuometinio

Leningrado kalėjimai ir anglies

kasyklos šiaurėje Intos griežtojo režimo lageryje.

Simboliška, jog būtent šiame autentiškame pastate dabar įrengta MGB būstinės ekspozicija.

Albertas RUGINIS

Tremtinys
ISSN 2029-509X

Redaktorė Jolita Navickienė

Redakcija: Audronė Kaminskienė, Vesta Milerienė

Adresas: Laisvės al. 39, 44309 Kaunas,

Tel. (8 37) 323 204

El. p. tremtinys.redakcija@gmail.com

www.lpkts.ltLeidėjas Lietuvos politinių kalinių
ir tremtinių sajunga

Įmonės kodas 300032645

Ats. sask. Nr. LT18 7044 0600 0425 8365

AB „SEB“ bankas

Spausdino spaustuvė

UAB „Morkūnas ir Ko“,

Draugystės g. 17, Kaunas

2 spaudos lankai

Tiražas 1500 egz.

Kaina

0,61 euro

Projektus „Lietuvos Laisvės kovų, tremties ir tautos netekčių atspindžiai“ ir „Istorija be „baltų dėmių“ remia

SPAUDOS,
RADIJO IR
TELEVIZIJOS
RĒMIMO
FONDAS

Ilsėkitės ramybėje

Ksaverija Keruckaitė-Drusys

1922–2018

Gimė Babtų valsč. Vokiškių k. Petronėlės Ševelytės ir Jono Kerucko šeimoje. Augo su keturiomis seserimis ir broliu. Nesulaukusi 25-ojo gimtadienio tapo partizanų būrio „Vanagai“ ryšininkė. 1948 m. buvo areštuota, nuteista 10 m. kalėti Kengyro, Džezkazgano lageriuose Kazachstane. Dalyvavo Kengyro lagerio politinių kalinių sukiliame. Išleista iš lagerio 5 metus gyveno tremtyje. Ištekėjo už partizano iš Utenos krašto Gasparo Drusio. Susilaikė penkių vaikų, deja, viena dukrelė mirė tremtyje. I Lietuvą grįžo 1964 m. Visa gyvenimą gyveno vadovaudamasi šūkiu: „Dievui, Tėvynei ir artimui!“ Su Ksaverija atsišveikino dvi dukterys, du sūnūs, aštuoni vaikai, 12 provaikaičių.

Užjaučiame

Mirus buvusiam 1949 m. Irkutsko sr. Tulūno tremtiniui Vacuiui Marcinkui (1933–2018), nuoširdžiai užjaučiame artimuosis.

LPKTS Vilkijos filialas

Skelbimai

Malonūs mūsų laikraščio skaitytojai, LPKTS nariai,

Dėkojame, kad esate su mumis, dalijatės prisiminimais apie savo gyvenimą, būti, tikėjimą ir viltį. Tikime, kad ir šiai metais būsite drauge.

Minime svarbias datas, prisimename Lietuvos žmones, Laisvės kovotojus, mename tremties vietas, partizaninį karą. Išleista nemažai knygų, bylojančių apie sudėtingą mūsų tautos kelią, kovas už nepriklausomybę.

Kviečiame prisidėti prie Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sajungos 30 metų sukaktai organizuojamų renginių, akcijų.

Kuriame LPKTS veiklos muziejuje kviečiame pasidalinti laiskais, pašto ženklais, nuotraukomis, kita išliekamąją vertę turinčia medžiaga.

Rašykite, skambinkite, ateikite. Jūsų laukiame Patriotinių leidinių knygynelyje (Laisvės al. 39, Kaune) darbo dienomis nuo 11 iki 16 val. Pasiteirauti tel. (8 37) 323 214.

Vasario 10 d. (šeštadienį) 14 val. Vilniaus įgulos karininkų ramovės (Pamėnkalnio g. 13) 2-ojo aukšto salėje įvyks LPKTS Vilniaus skyriaus ataskaitinis rinkiminis susirinkimas.

Pasiteirauti tel.: (8 5) 247 1679, 8 613 83047.

Užsiprenumeruokite

„Tremtinij“

Prenumerata priimama
iki kiekvieno mėnesio 28 dienos
bet kuriame „Lietuvos pašto“, „Pay Post“ skyriuje,
per „Lietuvos pašto“ laiškininką,
paskambinus informacijos tel. 8 700 55 400,
internetu www.prenumeruok.lt.

Laikraštis išeina 4 kartus per mėnesį.

Prenumeratos indeksas 0117. Kaina:

1 mėn. – 2,45, 3 mėn. – 7,34,

6 mėn. – 14,69 Eur.

Nelikite be savo laikraščio!

Įspūdingas susitikimas

Kauno jaunuju turistų centre susibūrė mokiniai – kraštotoyrininkai, kuriems rūpi, ką turėjo išgyventi mūsų seneliai ir proseneliai. Nesenai paminėjė Sausio 13-ąją – Laisvės gynėjų dieną, susirinkome į susitikimą su tremties liudininkais – atšiaurais Laptevo pajūrio kančias atmenančia Irena Saulute Špakauskiene ir Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sajungos Kauno filialo pirmininku Juozu Savicku. Buvo tremtiniai pasakojo mokiniams savo alkanos vaikystės ir jaunystės prisiminimus. Pilna energijos ir gyvybingumo, su šypsena buvusi tremtinė Irena Saulutė kalbėjo apie mokyklą tremtyje, apie vaikiškus žaidimus ir viltį, kad kada nors viskas baigsis. Tiesa, grįžus iš tremties nebuvo leista apsigyventi gimtajame Kaune, teko nuolat bėgti nuo KGB persekiotojų. Grėsė vėl nauja tremtis, o norėjosi mokytis, mylėti ir gyventi savo gimtinėje.

Nelaimingi pokario vaikai – sukasi mintys apie mažųjų tremtinių likimą ir gyvenimą. Vos 4,5 metukų turėjo Juo-

zas Savickas, kai jį kartu su tėvais ir dvieju sesutėmis ištrėmė į Irkutsko sritį. Turėjo ten užaugti „didžiosios tėvynės Rusijos“ piliečiu ir didžiuotis tokia „garbe“. Tačiau mirė „didysis vadas Stalinas“ ir tremtiniai gavo leidimus išvykti. 1960 metais Juozas Savickas su šeima išvyko į Lietuvą. Grįžęs kibo į mokslus, teko tris metus tarnauti ir sovietų kariuomenėje. Turbūt žmonės, pabuvę Sibiro pragare, labiau vertino tėvynėje atsiradusias galimybes mokytis. Mokslus krimtęs Juozas Savickas apgynė daktaro disertaciją. Būdamas LPKTS Kauno filialo pirmininku dažnai susitinka su mokiniais, nes išitikinės, kad kalbėti apie tai reikia, o mums – klausytis šitų tolimų laikų (dabar taip atrodo) siaubingų išgyvenimų. Klausėme buvusių tremtinių, pertraukdami juos mokinių atliekamomis dainomis, skaitymais, klausimais. Dar ilgai nenorėjome paleisti šių žmonių, nes klausimai patys liejos.

„Daugiau tokų renginių, – sakė istorikų būrelio narės, o ilgiausiai su

tremties liudininkais bendravo devynerių metų Beata Dapkutė su savo mama, aprašiusios senelio Ksavero Mieliausko tremtį, būrelių vadovė Rolanda Girskienė, Ingrida Dragūnaitė (nuotrukoje) ir šių eilučių autorė. Jei dabarties žmonės žinos savo giminės traškiuos istorijos puslapius, nebus vienos

abejonėms ir išliks dėmesys savo krašto didvyriškai, nors ir labai tragiškai istorijai, iškils tikroji meilė savo gimtinei ir pagarba žmonėms. Ši bendravimą su tiek kančią iškentėjusiais dar ilgai atsimins jaunuju kraštotoyrininkų, istorikų, skautų būrelius lankantys vaikai.

Dalina GALSKIENĖ

Kuniga Česlova Kavaliauską prisiminus

Jau seniai Ochocko jūros vėjai užpustė Tavo pėdas, įmintas aukso kasyklų smėly Magadane. Ištirpo sniegas, kuris šaldė Tavo kojas Medvežkos kalno papédėje, Norilske. Vadinaisi 423 numeriu, kurį nešiojai prisiūtą ant nugaros, kelnių, kepurės. Nežinoma, kas „paveldėjo“ „kerzus“ batus, vatinukę, „bušlatą“. Daug kas mini Kūčių vakarą, pakeleivingus vargšus...

Pagelto laikraščiai, kuriuos liepej išsaugoti. Tik straipsniai, parašyti Tavo ir apie Tave, liko aktualūs ir šiandien. Iš jų yra gražiausias Rasos Griškevičienės straipsnis „Ar pamenu, brolau...“, išspausdintas 1990 metų rugsėjo 22 dieną „Gimtojoje žemėje“. Netilpo džiaugsmas mūsų širdyse, kai po daugelio metų vėl susitikom. Dainavom Tavo parašytą Norilsko sukilimo himną:

Šiaurės vėtroje vyrai pakirdo,
Bunda Vytis – galingas, rūstus!
Mūsų kruviną priesaką girdi
Šiaurės uolos, Norilsko dangus.
Dzūkų garios, Žemaičių arimai

*Ir Aukštaičių melsvi ežerai,
Nepaliksime jūsų vergijoj,
Kils į kovą šiaurės kaliniai.
Nesileido saulutė tą dieną
Už aukštujų Norilsko kalnų,
Vyrai ryžosi durtuvu sieną
Lauž krūtinėmis savo kartu.
Tėviškėlės laukų pasiilge,
Merkės lino melsvieji žiedai.
Rausvos rožės krūtinę suvilgė –
Krito narsūs šiaurės kaliniai.*

O upė Šventojo nešė aidą dainų jau laisvėjančiais tėviškės kloniais. Tada buvai dar gana jaunas. Rašomoji mašinėlė ir naktinis tarškėjo. Raše, vertei, gerokai paalindamas save. Tavo šviesus protas buvo reikalingas vienims, o kasdienė buitis... diabetas... Aukštieji hierarchai optimalius sprendimus darė, kilnodami iš vienos vietas į kitą.

Gal ir gerai, kad išleido „Pažadėtą žemę“, kai Tu jau buvai išėjės. Ji mums yra brangi: skaitydami eilėraščius, tarsi kalbamės su Tavimi.

Ilgos pauzės, springdamas ašaro-

mis, negali kalbėti kunigas A. Aliulis. Iš sakylos nosine prisdengė veidą nepabėgsi, nes priėjo Tavo eilė kalbėti. Ir pasakojo: „Ant kiemo iškrautos kartoninės dėžės. Atvažiavo parapijai duotas altaristas. Ateina klebonas ir klausia kunigo Česlovo:

– Tai čia Tavo visi turtai?
– Ne, – ranka parodo į stovinčią senutę, – štai kur mano didžiausias turtas – mano mama.“

Jos garbei ir šviesiam atminimui net eiles esi sukūrės:

*O motina, o saule rudenio alejų!
Prieš gelmę tavo mylinčių akių
Be žodžių savo sielvartą išlieju
Ir savo nuodėmės jaučiu.
O motina, jei tavo sūnui,
Kas man dar šventa
po rudens šalnų, –
Kaip žiedas nekaltos ramunės
Šventa esi man, mama, tu...*

(„Motinai“, iš eilėraščių rinkinio „Pažadėtoji žemė“)

Mena Tavo balsą Širvintų puošnios bažnytėlės skliautai, kada skelbei Oks-

fordo, Kembridžo universitetų fizikos ir matematikos profesorių pripažinimą, kad atomo ir gyvos ląstelės sandaroje slypi Dievo išmintis ir galybė. Ir įžymi Maskvos istorijos instituto profesorė M. Sventickaja laikraštyje „Izvestija“ dėkojo už įrodytą Palestinos aprašomų įvykių po 40 metų datą. Ši data buvo pripažinta viso pasaulio istorikų. Atmostos falsifikuotos datos – 1200–1500 metai.

Džiaugėmės girdėdami Tavo balas „Mažosios studijos“ radijo laidose. Norilsko Vyčių vardu dėkojame Vaidotui Žukui už įrašus, Rūtai Tumėnaitei – už laidas. Esame dėkingi kunigui Juozapui už Vievio bažnyčios šventoriuje pastatyta kunigui Česlovui kulkų paminklėlį be brandaus sarkofago.

Tau skirti tie patys žodžiai, kuriuos liepė ant sarkofago užrašyti karalienė Bona: „De patria suo et Deo optime merito“. Ačiū Perkūno Oželiui už žodžius: „Buvai ir likai žvaigždė“.

Vytautas MATIJOŠIUS

Ant Daugų ežero bangų subrandinta Lietuvos nepriklausomybės idėja

(atkelta iš 1 psl.)

Jo argumentai buvo, kad nors būsimos Europos likimas, be abejos, priklausys nuo Vokietijos kaizerio, bet galutinį žodį turės tarti taikos kongresas. Apie Seimo rinkimą dabar, kai karas dar nepasibaigė, negali būti ir kalbos.

Visą naktį su dr. Zimmerle buvo karštai ginčijamas. Švintant laivelis prisiyrė prie kranto su jau įtikintu dr. Zimmerle. Buvo sutarta, kad jis greitu laiku vyks į Berlyną, kur praneš imperatoriui Vilhelmui apie lietuvių norą atsiskirti nuo Rusijos ir skelbtai nepriklausomą Didžiąją Lietuvos Kunigalštiją.

Iš Berlyno dr. Zimmerle grįžo su linksma naujiena: Vilhelmui nepriklausomas Lietuvos proklamavimo idėja labai patiko. Jis lyg svajodamas

pasakė, kad Lietuvos Didžiojo Kunigalštio soste labai norėtu matyti savo mylimą anūką, kuris Vokietijoje įpėdinystės teisių neturi.

Ponu Smetonų ir kun. Mirono paklaustas, kaip su Seimo sušaukimu, jis atsakė, kad į ši klausimą Vilhelmas atsakymo nedavė, nes jis dabar nėra aktualus.

Pamatęs mūsiškių nusiminimą ir nepasitenkinimą, dr. Zimmerle patarė kaip nors susirišti su dr. Erzbergeriu, reichstago centro pirmininku, su kurio nuomone Vilhelmas labai skaitosi. Sitą mintį mūsiškiai tuojaus pasiagavo ir pas Erzbergerį buvo deleguoti, jei neklystu, dr. Šaulys, dr. Purickis ir dar kažkas.

Nuvykusią delegaciją Erzbergeris

išklausė su dėmesiu ir visiškai pritarė Lietuvos atskyrimui nuo Rusijos. Be to, prižadėjo iš Vilhelmo išrūpinčių susitikimą leisti lietuviams tam reikalui sušaukti konferenciją. Delegatams jis slaptai patarė jokiu būdu į Lietuvos sostą nerinkti Vilhelmo anūko, o pusiau juokaudamas pasakė:

– Aš jums patarčiau tikrą „didžių“ kunigaikštį – Ulrichą, nes jis, rodos, 2 m 10 cm aukščio, o kas svarbiausia, geras katalikas ir jūsų katalikiškam kraštui visai tinkta.

Erzbergeris iš Vilhelmo gavo leidimą susirinkti lietuviams į konferenciją Vilniuje.

Ta konferencija posėdžiavo 1917 m. rugpjūčio 17–23 d. Ji iš savo tarpo išrinko Valstybės Tarybą, kurios

pirmininku užtarnautai turėjo būti dr. Jonas Basanavičius, tas didžiausias ir nenuilstamas lietuviybės žadininkas, bet jis dėl nesveikatos nuo tų pareigų atsisakė ir savo vieton pasiūlė Antaną Smetoną.

Visa pasakoju iš atminties, kaip kun. Mirono buvo man papasakota. Iš tikrųjų, mes žinome apie Vasario 16 d. Nepriklausomybės paskelbimo Aktą, dar kiek žinome, kad 1917 m. buvo sušaukta Vilniaus konferencija, bet kodėl ta konferencija tuomet, žiaurios okupacijos metu susirinko – nežinome. Šis istorinis ir svarbus faktas turėtų būti daugiau nušviestas, – atsiminimuose rašė pulkininkas Konstantinas Žukas.

Parengė Gintaras LUČINSKAS